

2020 års verksamhetsberättelse för Region Uppsala - genomförandet av handlingsplanen för barnets rättigheter

Bakgrund

För drygt 20 år sedan, juni 2000 beslutade landstingsfullmäktige i Uppsala om en policy för barnets rättigheter. 2012 beslutades om en ny policy samt en handlingsplan för genomförandet av barnets rätt. Senaste handlingsplanen 2018-2020 (DocPlusSTYR-13425) beslutades av Regiondirektören. Planen ersätts 2021 av integration i övrig politisk styrning. Region Uppsalas förvaltningar har i enlighet med handlingsplanen antagit egna aktivitetsplaner för sin del i genomförandet av barnets rätt. Aktuell policy från 2017 (DocPlusSTYR-13424) anges som ett av de styrande dokumenten för RPB 2021-2023 (Regionplan och budget).

Till stöd för genomförande av barnets rätt har Region Uppsala sedan 2012 haft ett avtal (LS 2017-0589) med föreningen Barnombudet i Uppsala län (BOiU). Avtalet ersätts från 2021 med ett idéburet offentligt partnerskap (RS2020-00405). Verksamhetsberättelsen upprättas av Martin Price på BOiU i enlighet med punkt 5 i avtalet. **Berättelsen ska lämnas till regionstyrelsen och innehålla en uppföljning av förvaltningarnas uppnådda resultat av mål och aktiviteter som framgår av policy och handlingsplan.**

Uppgifterna i verksamhetsberättelsen bygger på insamlade dokument, observationer och övrig information från kontakten med verksamheterna och i synnerhet de kontaktpersoner som finns kopplade till förvaltningarnas aktivitetsplaner. Avtalets politiska referensgrupp har fått verksamhetsberättelsen för kännedom.

Läsanvisning

Mycket görs för och med barn och unga inom Region Uppsala. Bara ett urval nämns i denna verksamhetsberättelse. Framst nämns det som görs utifrån mål och aktiviteter i handlingsplanen och förvaltningarnas aktivitetsplaner. Handlingsplanen är indelad i fyra teman:

- Kunskap om barnets behov och rättigheter
- Beslut som berör barn och unga
- Dialog med barn som patient och anhörig
- Barn med särskilda behov av samverkan och skydd

Av utrymmesskäl är vissa av aktiviteterna förkortade, av utrymmesskäl. Det ska också understrykas att aktiviteterna inte ska jämföras, gällande arbetsinsats. De är olika krävande.

1. Läs temarubrik och aktivitet.
2. Se samlad bedömning av genomförandet med koderna **Grön**, **Gul** och **Röd**.
3. Läs kommentaren med motiveringen till bedömningen.

Översikt hur Region Uppsala genomfört handlingsplanen

Tema 1: Kunskap om barnets behov och rättigheter

Aktivitet 1	A) Regionplan och budget betonar fortsatt systematiskt arbete.
Aktivitet 2	A) Regiondirektör beslutar om handlingsplan. B) Förvaltningar upprättar aktivitetsplaner.
Aktivitet 3	C) Verksamheter arbetar med och följer upp aktivitetsplanerna. A) Att barnrättsombudet är en resurs för kunskap om och systematiska arbetssätt för barnets rätt. B) Förvaltningar efterfrågar samarbete med barnrättsombudet och säkerställer kunskap i verksamheterna. C) Verksamhetschef säkerställer att berörd personal får utbildning från Pingpong och barnrättsombudet med mera.

Tema 2: Beslut som berör barn och unga

Aktivitet 1	A) Barnrättsperspektivet ska beaktas i beslut, rutiner och riktlinjer som rör barn, unga och familjer, på alla nivåer. Verksamhetschef följer upp.
Aktivitet 2	A) Tjänstemanna- och politiska ledningen efterfrågar vid behov information och stöd från Region Uppsalas barnrättsombud för att omsätta barnets rättigheter i beslut.

Tema 3: Dialog med barn som patient och anhörig

Aktivitet 1	A) Säkerställa att det finns kunskap om och arbetssätt för hur barnets inställning på bästa sätt kan inhämtas, utifrån barnets ålder och mognad.
Aktivitet 2	B) Säkerställa att rutin finns för individuell mognadsbedömning för att klargöra barnets beslutskompetens. A) Säkerställa att barns och ungdomars perspektiv tas tillvara i regionövergripande processer i samverkan med region Uppsalas barnrättsombud.

Tema 4: Barn med särskilda behov av samverkan och skydd

Aktivitet 1	A) Läns-gemensamma riktlinjen "Samordnad individuell plan (SIP)" revideras enligt plan.
Aktivitet 2	A) Region Uppsalas riktlinje för orosanmälan revideras enligt plan. B) Medarbetare med ett hälso- och sjukvårdsuppdrag genomgår Pingpong-kurs om anmälningsskyldighet. C) Uppföljning av aktiviteter på alla nivåer redovisas i patientsäkerhetsberättelsen.
Aktivitet 3	A) Regionövergripande handlingsplan angående barnet som anhörig revideras. B) Säkerställa att handlingsplanen är känd i verksamheterna. C) Anställda som möter allvarligt sjuk med minderåriga barn (enligt 5:7 HSL) eller minderårigt syskon till patient ska verka för det anhöriga barnets rätt.

Tema 1: Kunskap om barnets behov och rättigheter

Aktivitet 1 - tema kunskap

A) Regionplan och budget betonar fortsatt systematiskt arbete.

Kommentar:

RPB 2020-22 nämner handlingsplanen men RPB 2021-23 gör det inte. Processledaren för RPB uppger att författarna till uppdragen i all framskrivning använt ett barnrättsligt metodstöd motsvarande en förenklad barnkonsekvensanalys. De är inte diarieförda.

Aktivitet 2 - tema kunskap

A) Regiondirektör beslutar om handlingsplan.

B) Förvaltningar upprättar aktivitetsplaner.

C) Verksamheter arbetar med och följer upp aktivitetsplanerna.

Kommentar:

a) Planen löpte ut under 2020. Beslut fattat att den inte förnyas.

b) Alla aktuella, beslutade planer finns på [översiktssida i publicdocplus](#).

- Har planer: Folk tandvården, Trafik och Samhälle och NVH (Nära vård hälsa) samt Fastighet och Service. Samt två privata utförare.
- Ska uppdatera under 2021: Akademiska och Lasarettet Enköping.
- Har inte, respektive beslutat att ej ha plan: Kultur & bildning respektive Regionkontoret, Resurscentrum och Varuförsörjningen. Oklart om anslagsfinansierade verksamheter som Upplandsmuseet.

c) Kvartalsvis har barnrättsombudet och kontaktpersonen på respektive förvaltning avstämning om läget. Intern uppföljning sker inom vissa förvaltningar men på olika sätt och på vissa mycket lite. Rapporter av barnrättsombudet om hur handlingsplanen och aktivitetsplanerna genomförs [fyra gånger per år i ett nyhetsbrev](#) och årligt i en verksamhetsberättelse.

Aktivitet 3 - tema kunskap

A) Att barnrättsombudet är en resurs för kunskap om och systematiska arbetssätt för barnets rätt.

B) Förvaltningar efterfrågar samarbete med barnrättsombudet och säkerställer kunskap i verksamheterna.

C) Verksamhetschef säkerställer att berörd personal får utbildning från Pingpong och barnrättsombudet med mera.

Kommentar:

a) Enligt avtal och handlingsplan ansvarar BOiU för funktionen barnrättsombud. Martin Price arbetar heltid i funktionen och kollegorna på BOiU är tillgängliga inom delar av avtalet. Under 2020 gjorde barnrättsombudet cirka 70 utbildningar (ca 2500 pers) varav 58 (ca 1900 pers) var direkt för personal som arbetar på uppdrag av Region

Uppsala. Ungefär lika många möten genomfördes med diskussion om systematiska arbetssätt. Alla förvaltningar har haft flera kontakter med barnrättsombudet för sitt arbete med barnets rätt. Omvärldsbevakning och goda exempel samlas och sprids genom nätverk som barnrättsombudet deltar i. Exempel är SKR's regionnätverk för barnets rätt, Socialstyrelsens nätverk för barns delaktighet samt att BOiU är en av grundarna till Nätverket för barnanpassad vård.

En viktig del i arbetet med barnets rätt är att barn som möter Region Uppsalas verksamheter får reda på sina rättigheter. Här kan vårdens kallelser och barnets (och föräldrarnas) förberedelse för besök spela en avgörande roll. Därför har Akademiska och barnrättsombudet påbörjat satsning på tydligare kallelser. Arbeta ska förankras även i andra förvaltningar och samordnas med 1177 och Inera.

b) Utbildningar och möten om systematiskt arbete sker i regel på förfrågan från verksamhet. Under 2020 ska framhållas Habiliteringen, Folktandvården och Ungdomsmottagningar. Även det fortsatta samarbetet med universitetets utbildningar för sjuksköterskor, läkare, psykologer och socionomer. Sedan tidigare har barnrättsombudet regelbundna möten och utbildningar med psykiatrin, under 2020 också med många somatiska vuxenverksamheter på Akademiska, då ofta med tema anhöriga barn. Utbildningar på vårdcentraler har under 2020 varit betydligt färre, troligen beroende på pandemin.

Pandemin satte också stopp för planerad barnrättslig storsatsning på Akademiska. Bland annat en stor digital utbildningsdag och ett samlat arbete om barnets förberedelse för vård. Arbetet ska återupptas under ledning av chefssjuksköterskan.

c) Se kommentar i (b) ovan. Folktandvården och Habilitering har under 2020 systematiskt säkerställt utbildning för medarbetare. Psykiatrin, barnsjukhuset och habilitering har utsedda barnombud som kan introducera nyanställda och lokalt bevaka barnrättsfrågorna. AT- och ST-läkare får regelbundet utbildning av barnrättsombudet. Vårdcentralerna har tidigare år haft hög grad av utbildning.

Pingpong är digital lärplattform för Region Uppsala med bland annat utbildning om barnets rätt i allmänhet med drygt 2500 godkända medarbetare. En utbildning finns också om barnskydd (orosanmälan) med drygt 1500 godkända. Under 2021 ska nya och fler digitala utbildningar göras i samarbete med andra regioner och föreningen Nobab.

Tema 2: Beslut som berör barn och unga

Aktivitet 1 - tema beslut

A) Barnrättsperspektivet ska beaktas i beslut, rutiner och riktlinjer som rör barn, unga och familjer, på alla nivåer. Verksamhetschef följer upp.

Kommentar:

a) Kraven att särskilt beakta barnets bästa har stärkts under 2020 genom att lagen om barnkonventionen (2018:1197) trätt i kraft. Sedan tidigare finns kraven om att beakta barnets bästa i generella frågor i Hälso- sjukvårdslagen och gällande enskilda möten med patient i Patientlagen och Tandvårdslagen. Regionkontoret behöver i verksamhets- och politiska ärenden göra prövningar av barnets bästa mer till en standard, än undantag. En viktig och svår utmaning särskilt för övergripande frågor är hur vi tar in barns synpunkter. Området "barnrättsperspektiv i beslut" behöver stärkas, och blir ett prioriterat område under 2021.

Alla uppdrag som formuleras i RPB (Regionplan och budget) ska prövas med ett barnrättsligt metodstöd. Handläggarna fick utbildning och en mall av processledaren och barnrättsombudet. Uppdragen ska ha prövats, men metoden och dokumentation behöver stärkas. En positiv utveckling vore om barnrätt kunde integreras i projektstöd som tex ProjektiL. Inom Akademiska har verksamhetsområde barnsjukhuset och psykiatri inrättat särskilda styrgrupper för barnrätt med representanter från medarbetare och chefer samt barnrättsombudet som adjungerad. De har regelbundna möten och kan på det sättet pröva och fatta beslut om kliniska förändringar, utifrån ett barnrättsperspektiv. En förenklad mall används på Lasarettet i Enköping, samt det nämnda metodstödet inom RPB. Vissa verksamheter som Folktandvården efterfrågar från barnrättsombudet löpande barnrättsligt perspektiv på förändringar ärenden som berör barn. Fastighet och Service begär in barnkonsekvensanalys från beställaren vid alla önskade lokalförändringar. De har också påbörjat motsvarande inom arbetet med biologisk mångfald vid tex förändringar i utemiljön.

Aktivitet 2 - tema beslut

A) Tjänstemanna- och politiska ledningen efterfrågar vid behov information och stöd från Region Uppsalas barnrättsombud för att omsätta barnets rättigheter i beslut.

Kommentar:

a) Kommentaren ovan (aktivitet 1) gäller i hög grad även här. Det är god spridning på frågorna om barnrätt inför beslut, men de är alldeles för få för att aktiviteten ska bedömas grön. Exempel då verksamhet vänt sig till barnrättsombudet för råd om barnrättsperspektiv är: Folke Bernadotte-hemmet gällande anställning av undersköterska, Regionkontorets juridiska enhet gällande riktlinje utlämnande av offentlig handling, BUPs nya lokaler på Kungsgatan, Fastighet och Service gällande flytt av informationsdisk i ingång 100 på Akademiska samt mödra- barnhälsovårdpsykologerna gällande resurser för psykologer i första linjen. Folktandvården har frågat i fått råd i flera ärenden exempelvis gällande förlängd besöksintervall pga Covid-19, faktura till förälder gällande uteblivande från

barntandvård samt regionavtal där oklarhet fanns om hur tandvården förhåller sig till 5:7 HSL om barnets rätt som anhörig. Korta frågor med kort om tid kom också från textkärllaboratoriet som utför ultraljudsundersökningar, gällande lokalflytt.

Tema 3: Dialog med barn som patient och anhörig

Aktivitet 1 - tema dialog

A) Säkerställa att det finns kunskap om och arbetssätt för hur barnets inställning på bästa sätt kan inhämtas, utifrån barnets ålder och mognad.

B) Säkerställa att rutin finns för individuell mognadsbedömning för att klargöra barnets beslutskompetens.

Kommentar:

a) Aktiviteten bedöms grön för att 2020 varit mycket positiv för diskussionen om barnets enskilda rätt att komma till tals, särskilt i vården. Personcentrerad vård, barnkonventionen, patientlagen med mera har antagligen sammantaget medfört en förflyttning så att medarbetare ser vikten av att säkerställa denna individuella rätt. Barnsjukhuset, habilitering, ungdomsmottagningar och folktandvården har alla som verksamhet satsat på utbildning och rutiner inom det som kan kallas "enskilda samtal". Barnsjukhuset var tidigt ute och deras barnrättsgrupp tog fram en rutin om hur ett barn från 9 års ålder ska erbjudas enskilt samtal vid varje besök, och det framgår redan av kallelsen. Genomförandet mäts regelbundet med utdata från journal. [Rutinen med mätprotokoll finns på publicdoeplus](#). Ungdomsmottagningarna tog fram en egen variant med inriktning mot ungdomar. Modellen sprids nu i landet genom barnrättsombudet och inom [Nätverket för barnanpassad vård](#). En utmaning är vård och behandling som ges över video där vårdnadshavaren alltför lätt hamnar i fokus istället för barnet eller den unge. Barnrättsombudet agerar nationellt i frågan.

Kultur och Bildning tar in unga besökares åsikter i utformningen av nya Hälsoäventyret och det planeras dialoger för konstnärliga utformningen av lokaler inom barnonkologi.

b) Under 2019 genomfördes under barnrättsombudets och chefsläkarnas ledning en serie möten för att ta fram en regional rutin om individuell mognadsbedömning. Vi avbröt när vi landade i att det var bättre att hänvisa till Socialstyrelsens kunskapsstöd "Bedöma barns mognad för delaktighet" (Socialstyrelsen 151222). Rutin finns alltså och aktiviteten kunde vara grön, men den bedöms ha för dålig spridning i verksamheterna.

Aktivitet 2 - tema dialog

A) Säkerställa att barns och ungdomars perspektiv tas tillvara i regionövergripande processer i samverkan med region Uppsalas barnrättsombud.

Kommentar:

a) 2019 medförde flera satsningar på de regionövergripande kanalerna till ungdomar. Pandemin satte stopp för ytterligare satsning under 2020.

Direkta möten med barn och unga kan arrangeras genom dialoger. Exempel är Barnsjukhuset som sedan 2015 samarbetar med ett ungdomsråd kallat "Unga Experter". De har flera möten per termin och chefer från sjukhuset deltar alltid. Modellen sprids nu i landet men intresse finns också från barnspecialistmottagningarna och BUP. Medarbetare på Hab träffar några i sin målgrupp på dialoger på Fyrisgården. Regionkontoret har också haft sommarjobbade unga regionutvecklare.

Bredare och större data om barns och ungas perspektiv kan inhämtas från undersökningar som "Liv och Hälsa Ung" och elevhälsoenkäterna. Barnhälsovården utvecklar också inom "BarnSäkert" nya instrument för kunskap om barns villkor under uppväxten. BOiU deltar aktivt i flera sammanhang där kunskap samlas in om barn.

Vi har mycket liten kunskap om barns och ungas uppfattningar om vården för att den nationella patientenkäten bara tillfrågar barn som fyllt 16 år direkt vad de tycker. Under 2021 ska Region Uppsala delta i en pilot för "Barn-Prem" (enkät om vårdupplevelse). Detta i kombination med Patientnämndens satsning på att fler unga ska känna till att vända sig direkt till nämnden kan framöver ge en bättre bild av ungas erfarenheter av vården.

En stor grupp barn och unga reser med kollektivtrafiken men den nationella "kollektivtrafikbarometern" tillfrågar bara barn från 15 års ålder och data från gruppen 15-18 år analyseras inte särskilt. UL har i sin marknadsavdelning däremot planer på att ha paneler med olika målgrupper, däribland yngre ungdomar. Barnrättsombudet är inblandat som rådgivare i alla satsningar ovan.

Tema 4: Barn med särskilda behov av samverkan och skydd

Aktivitet 1 - tema särskilda behov

a) Läns gemensamma riktlinjen "Samordnad individuell plan (SIP)" revideras enligt plan.

Kommentar:

a) Riktlinjen revideras regelbundet ([senaste version](#) är från 200902). Gällande genomförandet av barns och ungas delaktighet i processen, inkl förberedelse, anpassning av mötet och begriplig dokumentation anser barnrättsombudet att målsättningar och genomförande ser olika ut i Region Uppsala. SIP är en juridiskt stark konstruktion och stora förhoppningar knöts till den, men vi som samhälle är inte klara där. Flera utredningar har gjorts av hur formerna passar barn och unga, men arbete återstår.

Aktivitet 2 - tema särskilda behov

a) Region Uppsalas riktlinje för orosanmälan revideras enligt plan.

b) Medarbetare med ett hälso- och sjukvårdsuppdrag genomgår Pingpong-kurs om anmälningsskyldighet.

c) Uppföljning av aktiviteter på alla nivåer redovisas i patientsäkerhetsberättelsen.

Kommentar:

a) Chefläkaren på regionkontoret ansvarar numera för rutinen och den uppdateras regelbundet ([senaste version är från 200827](#)). Det är bra att rutinen gäller för all verksamhet som arbetar på uppdrag av Region Uppsala, för att också lagen om anmälningsskyldighet (14:1 SoL) gäller för alla. Vi vet inte hur känd rutinen är, men vid barnrättsombudets alla utbildningar är orosanmälan en viktig del, och frågor inkommer regelbundet om tillämpningen.

Centralt för att vården ska kunna bedöma barnets behov av skydd är att barnet tas till vården. Folk tandvård och barnhälsovård i samarbete med barnrättsombudet har i flera år stärkt arbetet med så kallade "uteblivanden" och fler verksamheter inspireras av arbetssätten.

b) Drygt 1500 anställda i Region Uppsala är godkända i pingpong-kursen om anmälningsskyldighet. Det är en liten andel av de som borde gå kursen (bara Region Uppsala har nästan 12 000 anställda). Obs att anställda inom privat tandvård inte inkluderas, för att de saknar åtkomst till Pingpong. Aktiviteten kan inte vara grön för att den ställer ett högt kvantitativt krav, i själva verket ligger bedömningen närmare röd än grön. Kursen är tyvärr inte obligatorisk, förutom på barnsjukhuset, i psykiatri och delvis i folk tandvården. Utbildning om barnets rätt till skydd, inkl orosanmälan behöver stärkas och barnrättsombudet anser att organisation och resurser på området behöver genomlysas. En bedömning är att arbetet påbörjas i samverkan mellan berörda aktörer under 2021. Samverkan inom barnets skydd är avgörande och en resurs som kunde få en tydligare roll är "Barnskyddsrådet". Medlemmarna är från olika professioner och länets verksamheter, myndigheter, föreningar. BOiU har påtagit sig

sammankallande roll i rådet och är projektledare för de två årliga stora utbildningsdagar som arrangeras.

c) Regionkontorets chefsläkare har bekräftat att utdata från journalen om antalet utförda anmälningar rapporteras även i patientsäkerhetsberättelsen för 2020. Under våren 2020 fördes också diskussioner mellan chefsläkaren, Uppsala kommun och barnrättsombudet om hur rapportering och statistik kan ske på bästa och effektivaste sätt. Samarbetet återupptas när pandemin mattas av.

Aktivitet 3 - tema särskilda behov

a) Regionövergripande handlingsplan angående barnet som anhörig revideras.

b) Säkerställa att handlingsplanen är känd i verksamheterna.

c) Anställda som möter allvarligt sjuk med minderåriga barn (enligt 5:7 HSL) eller minderårigt syskon till patient ska verka för det anhöriga barnets rätt.

Kommentar:

a) [Aktuell version är från 180108](#) och alltså mer än 36 månader. Oklart om revision pågår.

b) Ansvarig handläggare på Regionkontoret har försökt få Region Uppsalas verksamhetsuppföljning att också mäta kännedomen om handlingsplanen, men det har inte gått. Den utbildning som finns på Pingpong "Om inte anhöriga fanns" gäller alla anhörigfrågor (vuxna och barn) och har knappt 180 godkända. Nationellt finns utbildningen "Våga Fråga" men det är oklart hur många som godkända från Region Uppsala.

c) Bestämmelsen i hälso- och sjukvårdslagen (5:7 §) gäller all vård där en vårdnadshavare (eller motsvarande) har *"psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, en allvarlig fysisk sjukdom eller skada eller ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar. Barnets rätt till information, råd och stöd gäller även om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider"*. Det är ett mycket stort och viktigt åtagande där registerstudier och forskning visar på starkt förhöjd risk för ohälsa för barn och unga som växer upp med allvarligt sjuk förälder. Region Uppsalas arbete med anhöriga barnet och att därmed efterleva 5:7 HSL är eftersatt, eller rentav mycket eftersatt.

Aktiviteten bedöms ändå totalt sett vara gul, snarare än röd, för att några berörda verksamhetsområden (akutmottagning, delar av onkologi, psykiatri) har ett relativt starkt arbete på området. Under 2020 har också implementerats en viktig förändring i Cosmic, på barnrättsombudets initiativ. Nu kan medarbetaren i journalsystemet se uppdaterad, korrekt uppgift om en patient också är vårdnadshavare, och vice versa.